

Tiszti kaszinó

BÚS JÁNOS–MARUZS ROLAND–RÁCZ BALÁZS: *Tiszti kaszinó, avagy szilárd bástyánk rései. Nevetséges esetek az '50-es évek Néphadseregének fegyelmi ügyeiből.* Varietas '93 Kft., Budapest, 2003, 272 oldal

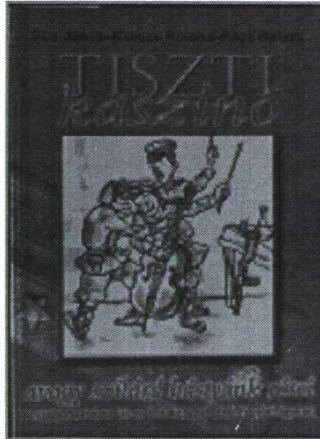

E kötettel egyedi forráskiadványt vehet kezébe az Olvasó. A könyvben több tucat, az 1950-es évekből származó, néphadseregbeli fegyelmi ügy ismertetése olvasható. Ezen ügyek komikus volta az, mely összeköti őket. A szerzők nem titkolt célja volt az ilyen – esetlegesen egyéb kutatásaik során fellelt – eseteket összegyűjteni a HM Hadtörténeli Intézet és Múzeum (HIM) Központi Irattárában őrzött tiszti személyi okmánygyűjtők anyagából. Maga a gyűjtemény természetesen nem teljes, a szerzők állítása szerint a kötetben közölt anyagok nagyjából ötezer okmánygyűjtő érdekesebb eseteit tartalmazzák és megjegyzik, hogy körülbelül még tízszer ennyi tartalmazhat hasonló érdekességeket.

Hogy a szerzők mennyire komolyan gondolták a katonai bürokrácia által regisztrált humoros események közzétételét, azt bizonyítja személyük is. Bús János alezredes, a hadtudomány kandidátusa, a HIM Központi Irattárának igazgatója, Szabó Péter hadtörténésszel közösen szerkesztették a *Béke poraikra...* címmel 1999-ben és 2001-ben megjelent kétkötetes, monumentális művet, mely a II. világháborúban elhunyt honvédeknek és munkaszolgálatosoknak állít emlé-

ket. Szerzőtársai közül Maruzs Roland 1998-ban végzett a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának történelem szakán, társszerzője a 2001-ben megjelent *Vitézségért* című kötetnek, míg RácZ Balázs 2000-ben végzett az ELTE Bölcsészettudományi Karának történelem szakán. Mindkét fiatal kutató a Központi Irattár egy-egy részlegének vezetője.

A szerzők személyén kívül a humoros esetek elé illesztett rövid bevezető tanulmány (*A nevetséges esetek komoly bevezetője*) alaposága is biztosíték arra, hogy nem holmi bulvárjellegű, hanem igényes történetírói munkával ismerkedhet meg az Olvasó, mely minőségi volta mellett még szórakoztató is. E tanulmány először megmagyarázza a könyv címét. A tiszti kaszinó a Horthy-korszak zártkörű katonai szórakozóhelye volt, a Rákosi-diktatúra idején viszont a régi tisztikar színonimájává, s pejoratív jelzővé vált. Némi kultúrtörténeti ismertető és a kötet összeállításának kulisszatitkai után a szerzők rátérnek a tanulmány

lényegi részére, melyben magyarázatot adnak arra, hogy miért sűrűsödtek meg a nem ritkán mulatságos, fegyelmi ügyek a Rákosi-diktatúra idején. Ennek fő okát abban találják meg, hogy, míg a Horthy-rendszerben a minősítés a tapasztalaton, iskolázottságon és szellemi-fizikai felkészültségen alapult, addig a kommunista hatalomátvételt követő sztálinista diktatúrában a rendszerhez, az ideológiához és a Szovjetunióhoz való feltétlen hűség volt a legfontosabb. Csökkent a képzési idő, szükségtelemmé vált a műveltség. A tiszti iskolára legnagyobb részt csak 6, 8 elemi iskolai osztályt végzettek kerültek, míg

az érettségivel rendelkezők száma elenyésző volt. Az új, Farkas Mihály vezette Néphadseregben alacsony műveltségű, de politikailag megbízhatóbb elemek kerültek magas pozíciókba. A Néphadsereget szovjet mintára tömeghadsereggé építették ki, a csökkenő képzési idővel párhuzamosan többszörösére duzzasztották a tisztikar létszámát, a minőség azonban feloldódott a mennyiségben. Ennek egyik távlati következménye a tisztii állomány társadalmi megítélésének mélypontra zuhanása lett, amint arra a szerzők tanulmányuk végén rámutatnak.

A könyv fő fejezetét (*Esetek és „balesetek”*) a vicces, humoros történetek gyűjteménye teszi ki, minden ügy külön címet kapott és egy, a szerzők által írt rövid bevezetőt, amelyet maga a dokumentum, az adott eset jegyzőkönyve követ. Az iratokban szereplő helységneveket és a dátum pontos évét a szerzők kicsillagozták, a szereplők neveit pedig – a személyiségi jogok védelme nyomán – ún. „beszélő nevek”-re (pl. „But Alajos”, „Lumpe Norbert”, „Abszint Aladár”, „Mimó Zalán”, stb.) változtatták. A dokumentumok ezenfelül változatlan helyesírással kerülnek publikálásra, s bizony, így még inkább képviselik a jegyzőkönyveket tollbamondó, illetve papírra vető katona elvtársak szellemi színvonalát. Az egyes esetek iratmintáiról készült fényképek is bizonyítják a gyakran katasztrofális helyesírást vagy alulműveltséget („élyel”, „24-óra 15 perckor”, „ijen”, „töltöte”, „itasálapotánál”, „szeméjek előt”, „melén a köpent”, „büzeráncs”, stb). Utóbbival kapcsolatban megjegyzendő, hogy az ismertetett dokumentumok helyesírási hibái nem mindig egyeznek az esetlegesen iratmintaként mellékelte eredeti dokumen-

tumról készült képen láthatókkal. Természetesen ez egy árnyalatnyit sem von le a mű értékéből, csupán a recenzens szórszálhasogatása.

A jegyzőkönyvek mellett más egyéb dokumentumok is helyet kaptak a kötetben, – bár az előbbiek szerepelnek nagyobb számban – ilyenek a *Dícséretetek és fenyítések lapja*, a *Feljegyzések*, a *Minősítési lapok*, a *Jellemzés*, a *Népköztársaság nevében* és a *Felülvizsgálati lap* című fejezetek iratai. Mivel, ahogy az már fentebb említésre került, a dokumentumok eredeti helyesírás szerint szerepelnek, ezért az azokban szereplő katonai és egyéb rövidítések feloldását a kötet végén egy külön részben találhatjuk. A szerzők minden egyes dokumentumot szakszerűen lehivatkoztak. A kötetet mindezekon felül Ruttkay Sándor karikatúrái teszik színesebbé.

Összességében a könyv rendkívül élvezetes olvasmány, szakszerű (had)történetész munka. Legnagyobb erényét szórakoztató volta adja, illetve az a tény, hogy bárki nagy érdeklődéssel forgathatja, egyszerre készült a laikus és szakmai közönségnek. Örömtelienek tekinthetjük, hogy a hagyományos történelmi eseményekkel kapcsolatos, szórakoztató eseteket csokorba gyűjtő munkák mellett, nem csak magyarul, de magyar szerzők tollából is napvilágot látott egy olyan könyv, mely ráadásul a ridegnek, zártnak tekintett hadtörténelem (illetve jelen esetben kicsiny hazánk – „a Béke frontjának szilárd bástyája” – Néphadseregének) humoros eseteiből csemegézve, egyszerre komoly s könnyedebb hangvételben, de tudományos igényességgel csal mosolyt laikus és szakember arcára egyaránt.

ILLÉS ANDRÁS